

УДК 378.016:376-056.26

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО РОБОТИ З ДІАГНОСТИКАМИ

Куліш Н.М.

Буковинський державний медичний університет

У статті подається формулювання поняття «фахівець фізичної реабілітації», визначаються особливості донозологічної й педагогічної діагностики, сформульовано поняття діагностичної компетентності у єдності реабілітаційно-оздоровчого та освітньо-професійного компонентів. Обґрунтовано формування різновидів груп, зокрема соціально-особистісних, загальнонаукових, інструментальних та професійних груп компетенцій майбутнього фахівця фізичної культури.

Ключові слова: фахівець фізичної реабілітації, донозологічна діагностика, педагогічна діагностика, діагностична компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Від фахівця фізичної реабілітації нині залежить поглиблення оздоровчого потенціалу фізичного виховання як компонента всебічного і гармонійного розвитку особистості, забезпечення диференційованого підходу до різновікових груп дітей і дорослих, прогнозування їхніх потреб і моделей життєтворчості. Це визначено в чинних державних документах: Національній доктрині розвитку освіти України, Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту, Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації», Державних тестах і

нормативних оцінках фізичної підготовленості населення України, Концепції професійно-технічної (професійної) освіти [2; с. 11]. Дослідження провідних тенденцій сучасної підготовки фахівців в умовах розбудови національної системи освіти та ринкових економічних відносин зумовило потребу в дослідженні, присвяченому модернізації підготовки майбутніх фахівців фізичної реабілітації на засадах посилення діагностичної спрямованості, особистісної зорієнтованості і варіативності освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми та на які опирається автор. Проблема підготовки фахівців фізичної реабілітації розглядалася в контексті дослідження фізичної реабілітації хворих різних нозологічних груп (Г.Є. Верич, О.Д. Дубогай, В.П. Мурза, В.М. Мухін, С.М. Попов, В.С. Язловецький), вивчення організаційно-педа-

гогічних аспектів професійної підготовки фахівців цієї галузі (М.С. Герцик, В.О. Кукса, Ю.О. Лянной, О.І. Міхеєнко, Л.П. Суценко), обґрунтування методології системи підготовки фахівців з фізичної реабілітації (В. Бальсевич, Г. Верич, В. Левицький, Л. Лубишева, Л. Матвеев, О. Мільштейн, Р. Пілоян, В. Платонов, В. Столяров, Б. Шиян, Ю. Шкретій) [2, с. 11]. В той же час, констатуємо відсутність системних досліджень у напрямі формування діагностичної компетентності майбутнього фахівця фізичної реабілітації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) визначити організаційно-методичні основи підготовки майбутнього фахівця фізичної реабілітації до педагогічної та донозологічної діагностики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Майбутній фахівець фізичної реабілітації розглядається нами як особистість, що цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до обраного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності у вищому навчальному закладі, спрямованої на формування високої якості реабілітаційної культури та культури здоров'язбереження на основі діагностичної компетентності. Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації зорієнтована на галузь педагогічної антропології і передбачає такі види професійної діяльності: спортивно-педагогічну, рекреаційно-дозвоільну, оздоровчо-реабілітаційну, освітньо-професійну, корекційну, організаційно-управлінську [7, с. 52].

Майбутній фахівець знає та застосовує в діяльності: анатомію і фізіологію людини; методи профілактики й корекції м'язово-скелетних дисфункцій на підставі виявлення анатомічних, фізіологічних, патологічних та психосоціальних характеристик; теорію фізичних занять і спорту; фізіологію праці, біомеханіку, моторний контроль, розвиток людини, кінезіологію та патокінезіологію; методику, доцільність і обсяг застосування заходів профілактики і корекції рухових дисфункцій у осіб різного віку, зокрема при неврологічних, опорно-рухових, серцево-судинних і респіраторних захворюваннях; закономірності організації й розвитку систем фізичного виховання, охорони здоров'я, освіти й соціального захисту; основи психології, соціології, антропології, екології та валеології, основи наукових досліджень, планування і виконання експериментальних робіт.

Ми погоджуємося з думкою Г.І. Романова, який виділяє три напрямки діяльності фахівців із фізичної реабілітації: реабілітаційну – в лікувально-профілактичних закладах системи Міністерства охорони здоров'я; фізкультурно-оздоровчу – в навчальних закладах; лікувально-реабілітаційну допомогу хворим в амбулаторно-поліклінічних закладах, кабінетах недержавної форми власності, домашніх умовах [6, с. 328].

Аналіз матеріалів з досвіду професійної підготовки фахівців реабілітації засвідчує, що здійснюється це у процесі вивчення дисциплін, розподілених за різними циклами підготовки. Освітньо-професійна програма формування компетентного фахівця з фізичної реабілітації передбачає такі цикли підготовки: цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки, цикл

математичної і природничо-наукової підготовки, цикл професійної та практичної підготовки.

Л.Б. Волошко пропонує розглядати фізичну реабілітацію у двох аспектах, які перебувають у нерозривному зв'язку – реабілітаційно-оздоровчу та освітньо-професійну дидактичну галузь [1, с. 2]. Відповідно до визначених аспектів діяльності фахівця фізичної реабілітації, ми пропонуємо виділяти два типи його діагностичної діяльності: педагогічна діагностика та донозологічна діагностика.

Під діагностичною діяльністю розуміють процес, у ході якого (з використанням діагностичного інструментарію чи без нього), дотримуючись необхідних наукових критеріїв якості, фахівець спостерігає за учнями і проводить анкетування, обробляє дані спостережень і опитувань та повідомляє про отримані результати з метою характеристики поведінки, пояснення її мотивів чи передбачення поведінки в майбутньому [4, с. 8].

Діагностика – це розділ медицини, що вивчає методи і принципи встановлення діагнозу. Фахівці в галузі фізичної реабілітації виділяють 4 стани здоров'я: оптимальна стійкість до дії патогенних чинників, фізична, психічна і соціальна адаптованість до змінних умов життя); передхвороба – коли можливий розвиток патологічного процесу без зміни сили дії патогенного фактора внаслідок зниження резистентності; стан, який характеризується наявністю патологічного процесу без специфічних симптомів хвороби; хвороба, тобто такий прояв патологічного процесу, який позначається на соціальному статусі хворого. Валеологічні дослідження розглядають три типи діагностичних моделей: нозологічна діагностика; донозологічна діагностика за функціональними показниками і діагностика здоров'я за прямими показниками.

Донозологічна діагностика – новий науковий напрям, заснований на вивченні донозологічних станів, які знаходять між здоров'ям і хворобою, з використанням специфічних методів і приладів для оцінки і виміру функціонального стану організму людини. Основа донозологічної діагностики полягає у вимірюванні фізичних і фізіологічних якостей, психофізіологічного стану, інтелектуальних і особистісних якостей людини, якісних і кількісних показників здоров'я, адаптаційних можливостей організму, і здобутті науково-обґрунтованої відповіді на питання про те, як далеко від можливої дезадаптації і розвитку захворювання знаходиться людина.

Донозологічна діагностика в галузі фізичної реабілітації включає такі аспекти: оцінка наявності і впливу чинників ризику, оцінка фізичних даних, функціонального стану і адаптаційного потенціалу, показники антропометричних даних (зріст, вага, гоніометрія, курвиметрія, вимірювання рухливості і асиметрії руху), показники функціонального стану окремих систем організму (частота серцевих скорочень, артеріальний тиск, хвилинний об'єм крові тощо), показники функціонального стану і резервних можливостей організму (проба Мартінета, проба з присіданнями, проба Флака, проба Руфье, ортостатична проба та ін.), оцінка психофізіологічного стану (оцінка уваги, оперативної пам'яті, здатності витримувати темп діяльності), інтелектуальні і особистісні якості, рефлексодіаг-

ностіка, пунктурна діагностика (метод Р. Фолля, метод І. Накатані, метод І. Брату, пресопунктура, мануальна діагностика [9].

Педагогічне діагностування – це вид діяльності, мета якої полягає у встановленні і вивченні ознак, що характеризують стан і результати процесу навчання, і що дозволяє на цій основі прогнозувати можливі відхилення, визначити шляхи їх попередження, а також коригувати процес навчання з метою підвищення якості його результату.

У поняття «діагностування» вкладається ширший і глибший зміст, ніж у поняття «перевірка знань, умінь і навичок» учнів. Останнє тільки констатує результати, не пояснюючи їх походження, у той час як діагностування включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, розглядає результати з урахуванням способів їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку дидактичного процесу.

Завдання педагогічної діагностики – розробка методів розпізнавання стану особистості (або групи) шляхом фіксації його найважливіших (визначальних) параметрів та співставлення виявлених параметрів із законами і тенденціями педагогіки для прогнозу поведінки досліджуваного об'єкта, прийняття рішення про вплив на його поведінку в наміченому напрямку [8].

Предмет педагогічної діагностики – планування оптимальних педагогічних процесів, тобто реалізація ефективного навчання за рахунок менших витрат і раціонального поєднання організаційно-дидактичних засобів та методів навчання.

Важливість діагностичної діяльності фахівця фізичної реабілітації зумовлює необхідність формування діагностичної компетентності. Український педагогічний словник визначає компетентність як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективно професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [2, с. 171]. Компетентним є фахівець, який володіє значним обсягом знань, умінь і навичок у певній сфері, що дозволяє йому виконувати не лише стандартні професійні функції, а й реалізувати творчі та інноваційні можливості [5, с. 12].

Компетентність базується на глибокому, досконалому знанні сутності справи, способів і засобів досягнення мети, здатності приймати правильні рішення, у структурі компетентності виділяють знання, досвід (уміння, навички, професійну інтуїцію), професійну культуру, індивідуальні особистісні якості [3, с. 1].

Галузевим стандартом напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини» передбачено формування групи компетенцій: соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні та професійні (загально-професійні і спеціалізовано-професійні).

Загально-професійні компетенції, згідно з Галузевим стандартом, включають:

- базові уявлення про загальну теорію і практику здоров'я, психологічні і педагогічні прийоми фізичного виховання і оздоровлення;

- володіння методами спостереження, аналізу і синтезу, принципами структурної й функціональної організації об'єктів і процесів в галузі забезпечення здоров'я людини;

- здатність застосовувати основні методи аналізу й оцінки стану здоров'я різних верств населення;

- уявлення про сучасні вітчизняні і зарубіжні методи фізичної реабілітації, міжнародні стандарти якості життя людини;

- базові знання про загальні принципи і методи перспективного, поточного, оперативного планування заходів з фізичної реабілітації, здатність реалізувати відповідні заходи;

- базові знання спортивної медицини, спортивної фізіології, значення спорту для здоров'я людини;

- здатність до освітньої діяльності підвищення освітнього, культурного, професійного рівня персоналу, впровадження педагогічних і психологічних технологій у фізичному вихованні населення, просвітницькій діяльності щодо здорового способу життя.

Спеціалізовано-професійні компетенції включають:

- володіння знаннями основ біохімії та біохімії спорту при застосуванні гімнастики, плавання та інших спортивних занять та методів їх викладання;

- здатність застосовувати знання анатомії, вікової анатомії людини, динамічної анатомії, морфології, гістології при визначенні методів фізичної реабілітації при певних захворюваннях людини;

- володіння знаннями основ біохімії та біохімії спорту при застосуванні гімнастики, плавання та інших спортивних занять та методів їх викладання;

- володіння знаннями з педагогіки, медичної психології, вікової психології, психології спорту, корекційної психології для визначення методів роботи з хворими і інвалідами;

- володіння основами клінічної патології, етіології, патогенезу, та можливими ускладненнями при перетренуваннях та гострих перенапруженнях на заняттях фізичною культурою та спортом;

- володіння знаннями щодо масажу як складової системи засобів збереження, формування, розвитку, відновлення здоров'я;

- володіти знаннями з гігієни і санітарії;

- бути спроможними використовувати новітні реабілітаційні технології та сучасні діагностичні системи у професійній діяльності.

Реалізація здоров'язберігальної спрямованості компетентності фахівця фізичної реабілітації можлива за умови володіння у першу чергу діагностико-прогностичними уміньми і навичками, що входять до складу соціально-особистісних і професійних компетентностей і формуються на основі комплексу інтегрованих природничонаукових знань. Діагностичний контроль за фізичним розвитком є невід'ємною складовою навчального процесу та медичного обслуговування, включає заходи, спрямовані на оптимізацію, безпеку та ефективність фізичної культури. Комплексний діагностико-прогностичний контроль є комплексним компонентом педагогічного процесу, забезпечує своєчасне визначення рівня функціональних можливостей організму, адекватність фізичних навантажень, раннє виявлення ознак хвороб і ушкоджень.

Діагностична компетентність визначається нами як інтегративна властивість особистості, яка має складну системну організацію і є су-

купністю, взаємодією і взаємопроникненням педагогічного й донозологічного компонентів, ступінь сформованості яких відображає готовність і здатність майбутнього фахівця фізичної реабілітації використовувати сучасні методики оцінки функціонального стану в процесі збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я особистості або групи людей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отже, сучасний фахівець фізичної реабілітації визначається як особистість, яка володіє діагностичними знаннями, уміннями та навичками, котрі дозволяють їй у професійній діяльності використовувати фізичні вправи, масаж та природні

чинники як природовідповідні засоби відновлення і збереження здоров'я людини. Діагностична компетентність розглядається у єдності реабілітаційно-оздоровчого та освітньо-професійного компонентів як інтегративна властивість особистості, що має складну системну організацію і є сукупністю, взаємодією і взаємопроникненням педагогічного й донозологічного компонентів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у розробці критеріїв, компонентів та рівнів сформованості діагностичної компетентності майбутнього фахівця фізичної реабілітації та проведенні комплексного констатувального експерименту в рамках досліджуваної теми.

Список літератури:

1. Волошко Л. Б. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Б. Волошко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Дворецька Г. В. Соціологія праці: Навч. посіб. / Г. В. Дворецька – К.: КНЕУ, 2001. – 244 с.
4. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингенкамп – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
5. Корсак К. Про емоційну компетентність / К. Корсак, Л. Ляшенко // Науковий світ. – 2002. – № 7. – С. 12-13.
6. Романов Г. І. Проблеми підготовки в Україні фахівців з фізичної реабілітації / Г. І. Романов // Актуальні проблеми навчання і виховання людей з особливими потребами: Тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Університет «Україна», 2004. – С. 328-330.
7. Фізичне виховання / Під ред. С. І. Присяжнюк, В. П. Краснов, М. О. Третьяков, Р. Т. Раєвський, В. Й. Кійко, В. Ф. Панченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
8. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
9. http://medicport.ru/diagnostics/donozologicheskaya_diagnostika/

Кулиш Н.М.

Буковинский государственный медицинский университет

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ ДЛЯ РАБОТЫ С ДИАГНОСТИКАМИ

Аннотация

В статье дается формулировка понятия «специалист физической реабилитации», определяются особенности донозологической и педагогической диагностик, сформулировано понятие диагностической компетентности в единстве реабилитационно-оздоровительного и образовательно-профессионального компонентов. Обосновано формирование разновидностей групп, в том числе социально-личностных, общенаучных, инструментальных и профессиональных групп компетенций будущего специалиста физической культуры.

Ключевые слова: специалист физической реабилитации, донозологический диагностика, педагогическая диагностика, диагностическая компетентность.

Kulish N.M.

Bukovina State Medical University

FEATURES FUTURE TRAINING SPECIALISTS FOR PHYSICAL REHABILITATION WORK DIAGNOSTICS

Summary

The article deals with the formulation of the concept of «physical rehabilitation specialist,» the peculiarities prenosological and pedagogical diagnostics, formulated the concept of the unity of diagnostic competence rehabilitation and health and education and vocational components. It's grounded forming species groups, including social, personal, general, instrumental groups and professional competence of the future expert of physical training.

Keywords: physical rehabilitation specialist, prenosological diagnostics, pedagogical diagnostics, diagnostic competence.